

Brudflader og samspil på ældreområdet

Toft, Camilla Bundgård; Lassen, Aske Juul; Jespersen, Astrid Pernille

Publication date:
2017

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Toft, C. B., Lassen, A. J., & Jespersen, A. P. (2017). Brudflader og samspil på ældreområdet.

Brudflader og samspil på ældreområdet

Af Camilla Bundgard Toft, Aske Juul Lassen og Astrid Pernille Jespersen

Copenhagen Centre for Health Research in the Humanities
og Center for Sund Aldring,
Etnologi, SAXO-Instituttet, Københavns Universitet

Indhold

- **Projektbeskrivelse**
 1. Projektsamarbejdet
 2. Projektdesign
 3. Metode og materiale
 4. Projektramme
- **Analytiske indsigter**
 1. Netværkskommune
 2. Rammer for faglighed
 3. Rammer for frivillighed
 4. Kontinuitet
 5. Borgerinddragelse
- **Opsummering**
- Om CoRe og samarbejdet mellem Ishøj Kommune og Center for Sund Aldring

Center for
Sund Aldring

Ishøj Kommune

Projektbeskrivelse

1. Projektsamarbejdet
2. Projektdesign
3. Metode og materiale
4. Projektramme

1. Projektsamarbejdet

Den kvalitative undersøgelse af 'brudflader og samspil på ældreområdet' er udviklet og udført i et samarbejde mellem Ældre og Rehabilitering, Ishøj Kommune og Copenhagen Centre for Health Research in the Humanities (CoRe) & Center for Sund Aldring (CESA), Københavns Universitet.

Projektbaggrund

Ishøj Kommune har over længere tid arbejdet med samskabelse som udviklingsmetode på ældreområdet. Gennem platformen Ældres Netværk er der blevet etableret et tæt samarbejde mellem kommunen (Ældre og Rehabilitering), foreninger og borgere i Ishøj om udviklingen af ældreaktiviteter og ældrelivet i Ishøj. I efteråret 2016 iværksattes kulturudviklingsforløbet 'det gode og værdige ældreliv' i Ishøj kommune, hvor der blev sat øget fokus på samskabelse og innovation som arbejdsmetoder i Ældre og Rehabilitering. Den kvalitative undersøgelse af 'brudflader og samspil på ældreområdet' havde til formål at følge og udforske nogle af de eksisterende og nye arbejdsprocesser i Ishøj og dermed bidrage til kompetenceudvikling på ældreområdet.

Projektfokus

Undersøgelsen tog udgangspunkt i forskellige samarbejdsrelationer mellem kommunen og civilsamfundet, hvoraf nogle var tæt forbundne, mens andre var mere perifere relationer. Dermed fokuserede undersøgelsen dels på de samspil, som allerede syntes at fungere mellem Ishøj kommune og civilsamfundet, og dels på de eventuelle brudflader, som kunne udfordre nye og tættere samarbejdsrelationer. På denne måde tager undersøgelsen sit udgangspunkt i spændingsfeltet mellem kommune, borger og civilsamfund og bidrager med indsigter i nogle af de problemfelter, som kan forekomme i samskabelsesprojekter.

Projektperiode

Oktober 2016 – februar 2017.

Samarbejdspartnere i Ishøj Kommune

Per Tostenæs, Centerleder for Sundhed og Ældre, Nina Dyrby Fabricius, Udviklingskonsulent og Trine Svendsen Andrä, Organisationskonsulent.

2. Projektdesign

Undersøgelsen af samspil og brudflader i Ishøj blev struktureret og tilrettelagt omkring kontrasterne:

- *Nystartet/etableret aktivitet*

- *Ældre og Rehabilitering/Ældres Netværk som central samarbejdsaktør eller ej.*

Gennem disse kontraster blev det for det første muligt at undersøge samarbejdets processuelle karakter fra nystartet til etableret initiativ, samt hvordan samarbejdsrelationerne opleves på forskellige stadier. For det andet blev det muligt at udforske forskellige typer af samarbejdsrelationer mellem Ishøj Kommune og civilsamfundet, som bl.a. forbandt sig til forskellige forvaltninger i kommunen.

De valgte nedslag er alle aktiviteter, der på forskellige måder forsøger at fremme gode ældreliv – f.eks. gennem fysisk aktivitet, mad og socialt samvær. I initiativerne indgår forskellige partnere og forskellige former for samarbejde, men alle initiativerne befinder sig i spændingsfeltet mellem kommune, borgere og civilsamfund. Herefter følger en kort beskrivelse af de initiativer, der er inddraget i undersøgelsen.

2. Projektdesign: Innovationsforløb i hjemmeplejen

I forbindelse med implementeringen af værdighedspolitikken i Ishøj Kommune i efteråret/vinteren 2016 faciliterede konsulentvirksomheden Resonans et udviklende organisationsforløb for de kommunale driftenheder i Ishøj. Undersøgelsen har fulgt hjemmeplejen inden- og udenfor dette udviklingsforløb, hvor ledelsen og medarbejderne arbejdede med at skabe inkluderende aktiviteter for ensomme og udsatte ældre. Hjemmeplejen er inddraget i undersøgelsen, fordi de er en central samarbejdspartner til Ældres Netværk, og fordi de udgør et fundamentalt bindeled mellem kommune, civilsamfund og hjemmeboende ældre borgere.

2. Projektdesign: Ældre i Bevægelse og Kultur og Fritid

Ældre i bevægelse er en idrætsforening i Ishøj, drevet af pensionister for pensionister. Foreningen har eksisteret i omkring 17 år og har i dag et medlemstal på ca. 350. Ældre i bevægelse afholder, udover idrætsaktiviteter, sociale og folkeoplysende aktiviteter for sine medlemmer. Ældre i bevægelse er en folkeoplysende forening, hvis primære kommunale kontakt går gennem Kultur og Fritidsforvaltningen og Folkeoplysningsudvalget i Ishøj. Foreningen er hovedsageligt inddraget som kontrast til de andre valgte aktiviteter, da der i dette initiativ er tale om en mere traditionel foreningsstruktur, og da der ikke er en etableret forbindelse til Ældres Netværk og Ældre og Rehabilitering.

2. Projektdesign: Netværk for pårørende til demente i egen bolig

Skema 2: Projektbeskrivelsesskema "Aflastning af pårørende til demente i egen bolig"

1.	Projektets titel:	Netværk for familier med demens
2.		I Ishøj viser erfaringer fra samarbejdet med pårørende til demensramte, foreningslivet samt kvalitativ analyse af pårørendes behov, at der særligt er fire udfordringer, der har konsekvenser for livskvaliteten hos pårørende til demensramte:

Netværket for pårørende er et nystartet initiativ under Ældres Netværk. Der blev bevilliget midler til projektet fra Sundhedsstyrelsen i 2016 til en projektperiode på 15 måneder. Ældre Sagen, Senior Værkstedet og Ældre og Rehabilitering er partnere i projektansøgningen. I efteråret 2016 blev der nedsat en arbejdsgruppe af pårørende (ægtefæller), frivillige pensionister og kommunale medarbejdere, som i løbet af projektperioden skal udvikle og afprøve aflastende aktiviteter for pårørende til demente i egen bolig. Undersøgelsen har fulgt initiativets opstart, og netværket udgør dermed en kontrast til de etablerede aktiviteter under Ældres Netværk.

2. Projektdesign: Cykling uden alder

Initiativet Cykling uden Alder er en landsdækkende bevægelse, som også er blevet implementeret i Ishøj under platformen Ældres Netværk. Frivillige kan blive uddannet til cykelpiloter, som kører ture på rickshaw-cykler med ældre borgere i Ishøj. Cykling uden Alder i Ishøj har cykler og frivillige tilknyttet Foreningshuset og Torsbo, og fungerer igennem et stort engagement fra frivillige, som ofte selv er ældre mennesker, og fra kommunen, som har investeret i cykler og løbende understøtter de frivilliges arbejde. Initiativet er inddraget i undersøgelsen, fordi det er et veletableret initiativ i Ishøj under platformen Ældres Netværk.

2. Projektdesign: Ældrecafeerne

Den første ældrecafe blev etableret i Ishøj i 2014. Den opstod i et samarbejde mellem boligforeningen AAB, Ishøj Kommune og Ældre Sagen. Frivillige pensionister og professionelle har fra start varetager bl.a. indkøb, madlavning og oprydning til cafearrangementer, mens hjemmeplejen bl.a. har organiseret transport af borgere og taget sig af personlig pleje. Både de frivillige, hjemmeplejens medarbejdere og de ældre deltager desuden i spisningen og det sociale samvær. Siden initiativets begyndelse er flere cafeer kommet til, og der er nu i alt fire ældrecafeer i forskellige lokalområder i Ishøj. Cafeerne drives hovedsageligt af frivillige kræfter og med én fast medarbejder fra hjemmeplejen i hver cafe. Ældrecafeerne er inddraget i undersøgelsen, fordi de er blevet veletablerede aktiviteter i Ishøj under platformen Ældres Netværk.

3. Metode og materiale: Kvalitativ undersøgelse

Der blev i undersøgelsen benyttet kvalitative metoder som *semistrukturerede interviews*, *fokusgruppeinterviews* og *observationer* til at indsamle materiale. Den kvalitative undersøgelse blev kombineret med en brugerinddragende proces, hvor der undervejs førtes dialog med projektpartnerne og informanterne om de analytiske indsigter.

Den kvalitative undersøgelse har givet et indblik i forskellige former for samarbejde mellem kommune og civilsamfund i Ishøj. Der er foretaget interviews med et bredt udvalg af kommunale medarbejdere i Ishøj for at undersøge, hvordan styringsrationaler og samarbejde med civilsamfundet præger og forandrer det kommunale arbejde. Sideløbende er ældre mennesker med tilknytning til forskellige frivillige initiativer blevet interviewet om deres oplevelser af og forventninger til frivillighed og samarbejdet med kommunen. Interviewene blev struktureret efter en vejledende interviewguide med spørgsmål indenfor overemnerne: Erfaring med tværgående samarbejde, roller og rollefordeling samt oplevelser af autoritet, engagement og ejerskab.

Som metode giver de semistrukturerede interviews et indblik i den enkeltes oplevelser og erfaringer, mens fokusgruppeinterviews er en god metode til at fremkalde erfaringsudveksling og dynamik mellem deltagerne. I fokusgruppeinterviewet er det muligt for deltagerne at bekræfte, nuancere eller udfordre hinandens udsagn, hvilket kan bidrage til, at flere perspektiver sættes i spil på én gang. De semistrukturerede interviews giver derimod et tydeligere billede af den enkeltes erfaringer, livssituation og livshistorie.

En sidste metode som er anvendt i denne undersøgelse er observationer. Observationerne har især bidraget til kontekstforståelse, og metoden har givet projektmedarbejderen fra CoRe mulighed for at opleve og indgå i mere uformelle snakke og diskussioner udenfor interviewsituationen. Observationerne har indebåret forskellige grader af deltagelse og interaktion med felten fra projektmedarbejderens side.

Undersøgelsens analytiske indsigter er blevet præsenteret og diskuteret med projektpartnerne fra Ishøj Kommune. Denne proces har bidraget til kontekstforståelse samt perspektivering og videreudvikling af de analytiske indsigter.

3. Metode og materiale: Materialeoversigt

Der er foretaget semistrukturerede interviews og fokusgruppinterviews med:

- Kommunale medarbejdere fra Ældre og Rehabilitering og Kultur og Fritid i Ishøj Kommune (i alt **4 medarbejdere**).
- Medarbejdere i hjemmeplejen – både ledelsen, sygeplejersker og sosu-assistent/medhjælper (i alt **7 medarbejdere**).
- Pensionerede ældre fra Ishøj, som på forskellige måder er involveret i de undersøgte initiativer (i alt **10 ældre**).

Observationer:

Deltagelse i møder, workshops og aktiviteter i forenings-, kommunalt eller tværgående regi fra oktober 2016 til januar 2017. Projektmedarbejderen har bl.a. deltaget i workshops med konsulentvirksomheden Resonans, Ishøjs fællesskabsdag, aktiviteter i foreningen Ældre i bevægelse og arbejdsgruppemøder i netværket for pårørende til demente i eget hjem.

Undersøgelsen trækker også på kvalitativt materiale, som er indsamlet i løbet af 2015 og 2016 før projektets start:

- Interviews af 6 medarbejdere i Ældre og Rehabilitering, Ishøj Kommune.
- Interviews og deltagerobservationer i to Ældrecafeer.
- Interviews og deltagerobservationer i Cykling uden Alder.

Afholdte aktiviteter:

- Dialogbaseret workshop med Ældre og Rehabilitering, Ishøj Kommune afholdt d. 3. februar 2017.
- Præsentationsdag og workshop med Ældre og Rehabilitering, Ældres Netværk og projektets øvrige deltagere afholdt d. 30. marts 2017.

4. Projektramme

Begrebet samskabelse har i stigende grad vundet indpas i de danske kommuner. Debatten om samskabelse favner bredt, og begrebet benyttes i en bred betydning som betegnelse for forskellige typer af samarbejdsrelationer mellem offentlige og private aktører, som f.eks. borgere og frivillige. Kommunal samskabelse indebærer blandt andet en større grad af samarbejde mellem kommunale aktører og civilsamfund om udvikling af offentlige services og produkter. Tendenserne sætter en ny dagsorden for den offentlige sektors virke og måde at arbejde på i Danmark, og udfordrer de involverede aktørers roller og relationer (Agger & Tortzen 2015; Voorberg, Bekkers & Tummers 2015). Det er således vigtigt at pointere at samskabelse rækker udover traditionelle former for borgerinddragelse og frivillighed.

Den klassiske tredelte samfundsopdeling mellem stat, borger og civilsamfund udfordres med samskabelse, hvor det forsøges at skabe et fælles rum i midten af den traditionelle tredeling. Dette er illustreret med figurerne nedenfor. Når der pilles ved vinklerne i trekanten, udfordres de klassiske positioner, og så kan der enten opstå modstand i form af forsøg på at bevare figurens struktur, eller vinklerne i trekanten kan forandres og måske tage nye former. I den følgende analyse vil den klassiske tredeling danne rammen om de temaer, der tages op. Der vil blive sat fokus på, hvordan vinklerne forandres og omformes i samskabelsesaktiviteter, og hvilke udfordringer, der kan opstå, når der skubbes til den klassiske samfundsstruktur.

- Agger, A. & Tortzen A. 2015: *Forskningsreview om samskabelse*. University College Lillebælt.
- Voorberg, W., Bekkers, V. & Tummers, L. 2015: "A systematic review of co-creation and co-production: Embarking on the social innovation journey". *Public Management Review*, 17:9, pp. 1333-57.

Analytiske indsigter

1. Netværkskommune
2. Rammer for faglighed
3. Rammer for frivillighed
4. Kontinuitet
5. Behov og borgerinddragelse

Analytiske indsigter

I den følgende del præsenteres og gennemgås fem analytiske temaer. Temaerne er udvalgt på baggrund af feltarbejdet i Ishøj og gennem fortløbende dialog med kommunen og informanter. Temaerne er ikke udtømmende for de udfordringer og muligheder, der er kommet frem i feltarbejdet og analysen, men repræsenterer nogle centrale problemstillinger for Ældre & Rehabiliterings arbejde med frivillige og samskabelse.

Netværkskommune er med som selvstændigt og indledende tema, fordi kommunens måde at være kommune på ændrer sig i disse år hen imod en dybere forankring i lokalsamfundet, som ofte beror på en videreudvikling af personlige og faglige netværk. Dette giver nogle nye rammer for borgerne, medarbejderne og foreningerne, og fordrer nogle andre faglige kompetencer.

I *Rammer for faglighed* dykker vi netop ned i disse kompetencer, og viser ud fra feltarbejdet i hjemmeplejen, hvordan relationsarbejde og rolleskift, som i en periode har været mere usynlige dele af hjemmeplejens faglighed, nu igen synliggøres. Disse kompetencer er generelt centrale for kommunens medarbejdere i netværkskommunen.

Netværkskommunen danner også nye *Rammer for frivillighed*, som er den tredje analytiske indsigt. Denne indsigt er valgt, fordi vi i feltarbejdet er stødt på forskellige sameksisterende måder at være frivillig på i kommunen, samt måder kommunen håndterer frivillighed på. Vi viser det store potentiale i den flydende form for frivillighed, men også de risici der er mht. udmatning af de meget aktive frivillige.

Med temaet *Kontinuitet* zoomer vi ind på en af de store udfordringer og muligheder, der er omkring frivillige i netværkskommunen. Når kommunale initiativer beror på projektmidler, bliver midlertidighed et vilkår, men de aktive frivillige bliver ofte dem, der skaber kontinuitet og genkendelighed på tværs af initiativerne.

Endelig viser vi, hvordan netværkskommunen skaber andre rammer for *Borgerinddragelse*. Når initiativer beror på projektmidler og samskabelse, er det ofte svært at nå at lave bred borgerinddragelse på forhånd, men dette opvejes igennem fortløbende eksperimentering og borgerinddragelse i løbet af processen.

1. Netværkskommune

Ishøj Kommune

1. Netværkskommune

Samskabelse og livet uden for hjemmet

Samskabelse er en ny måde at tænke kommune på, hvor kommune, borgere og civilsamfund samtænkes i nye relationer og netværk, som skal have mulighed for at udvikle og udbrede sig. Det klassiske fokus for hjemmeplejen har været på borgeren og hjemmet, men i højere grad skal aktiviteter udenfor borgerens hjem medtænkes i hjemmeplejens arbejde, for at borgeren kan drage nytte af de mange initiativer i kommunen. Borgeren kommer på den måde til at udgøre et mobilt netværk, der i samarbejde mellem kommunen, borgeren og civilsamfundet, rækker ud over hjemmets afgrænsning. Det er en udfordring for hjemmeplejens medarbejdere at tænke civilsamfundet og initiativer udenfor borgerens hjem ind i deres arbejdsopgaver. Det kan være svært at holde de frivillige aktiviteter i fokus ude hos borgerne, og det kan være svært at finde og prioritere tiden til dette i løbet af arbejdsdagen.

”Og Cykling uden alder, de var også meget på og kom op med deres pjecer og hørte os ind gennem et længere stykke tid, om vi havde borgere, de kunne køre med. (...) Men så døde det lidt ud igen ik. (...) Altså, jeg tror, at det er fordi, vi har så meget andet at lave, så vi har ligesom ikke tid til at... Jeg tror det er derfor. Hvis nu der kom nogen og sagde; Værsgo her er det, I skal bare lige skaffe nogle borgere, så tror jeg sagtens, vi kunne komme med en liste, men ligesom at holde det i gang. Det har vi ikke tid til.”

- Medarbejder i hjemmeplejen

1. Netværkskommune

Samskabelse og livet uden for hjemmet

Hjemmeplejen udgør et centralt link mellem hjemmeboende ældre borgere og aktiviteter i Ældres Netværk. Der arbejdes i Ishøj på at udvikle hjemmeplejen som kobling eller bindeled mellem borgere og civilsamfund. Koblingen kan støde på udfordringer, fordi hjemmeplejen ikke har tid eller mangler overblik, samt primært varetager pleje- og omsorgsopgaver. Frivillige aktiviteter er til stede som brochurer hos hjemmeplejen, men det er ikke en særlig tydelig erindring om de initiativer, der er i Ishøj – og det kan være vanskeligt at holde aktiviteterne i fokus ude hos borgerne.

Brochurer i hjemmeplejens lokaler.

1. Netværkskommune: Fokus på mødesteder

Fysiske møder med frivillige fremmer medarbejdernes fokus på de forskellige tilbud. Det gør det nemmere for dem at videreformidle aktiviteter, når de er ude hos borgerne. Man kan derfor arbejde yderligere på at gøre de frivilliges initiativer synlige og konkrete for frontpersonalet, samt at sikre at frontpersonalet ikke får meget ekstra arbejde ud af initiativerne i en presset hverdag, hvilket sekretariatet omkring Ældres Netværk allerede har meget fokus på.

I: Gør det en forskel at have ansigt på de frivillige?

”Absolut, 100 procent. Ellers aner man ikke en skid. Og det kan man godt nogle gange mangle, lidt større viden om det, og lige få brushed up.. Så husk lige, at du har alle de her redskaber at gøre godt med, så er det godt lige at få det brushed up og få nogle ansigter på, og få de her fede dialoger om, hvad de faktisk kan tilbyde, hvad er muligheden. Så man ved, hvad man har at gøre godt med. Det kunne vi godt bruge mere af.”

- Medarbejder i hjemmeplejen

Møde i Ældres Netværk mellem frivillige og kommunale medarbejdere

1. Netværkskommune:

Personligt kendskab i en lille kommune

Personligt kendskab til de frivillige og diverse initiativer i lokalsamfundet styrker desuden medarbejderenes forbindelse til borgerens liv og interesser udenfor hjemmet. Når medarbejderne har et godt kendskab til personer og aktiviteter, som borgerne indgår i udenfor hjemmet, fremmes det lokale fællesskab mellem kommunale medarbejdere, frivillige og borgere. Den udvidede klippekortsordning kan potentielt øge denne type fællesskab, og det anbefales at tænke i yderligere initiativer, der styrker dette.

”Jeg synes også, borgerne snakker om det, ham der, der kommer og laver mad nede i cafeen, han er altså bare så sjov, og så har han sin kammerat med. Og dem har vi [hjemmeplejen] jo også selv haft kontakt til i det her projekt, så det er jo lidt sjovt. For så kunne jeg jo pludselig sætte ansigt på, og det er rart. Så kan man bedre følge med i, hvad de [borgerne] snakker om.”

- Medarbejder i hjemmeplejen

I netværkskommunen er der stort fokus på relationer. Udfordringen er at få styrket forbindelserne mellem kommunen, borgerne og civilsamfundet. Også internt i kommunen dannes der netværk, og der kan klassiske strukturer såsom arbejdshierarkier eller kommunale siloer udfordre relationsarbejdet. Netværkene i Ishøj synes at bygge på eksisterende bekendtskaber. Man kender til hinanden og ved, hvem man skal hive fat i, når man starter nye initiativer. Dette er en særlig kvalitet ved en mindre kommune som Ishøj, hvor mange borgere har boet hele livet. Samtidig lader det til at være udfordrende at udbrede netværket, og det er derfor ofte de samme borgere der engagerer sig i nye initiativer. Kommunen og foreningerne må derfor sørge for at værne om disse engagerede borgere, hvilket der allerede fokuseres på.

1. Netværkskommune: Opsummering

Når kommunen arbejder med samskabelse, ændrer det ved måden at være borger og civilsamfund på. I dette afsnit har vi arbejdet med Ishøj Kommune som en netværkskommune, der er dybt forankret i civilsamfundet. Som en netværkskommune bliver en del af kommunens arbejde at udvikle det eksisterende personlige kendskab mellem kommune og frivillige, samt være facilitator for møder imellem borgere. Igennem en række initiativer breder kommunens arbejde sig udover forvaltningen, institutionerne og borgernes hjem, og ud på gader og stræder i bestræbelsen på at skabe gode og værdige ældrelev.

2. Rammer for faglighed

Ishøj Kommune

2. Rammer for faglighed

Faglighed mellem New Public Management og samskabelse

”Det er jo ikke fordi, vi ikke har gået ud og lavet noget, som ikke handler om at gøre rent. Vi har også været ude og lave nogle aktiviteter med borgeren af mere social karakter, sådan har vi gjort i mange, mange år. Det er der sådan set ikke noget nyt i. Men det passede ikke ind i den styringsmodel, som man tidligere har haft, hvor det gik minutiøst på, at du skal ud og lave det og det og det. Der var det ikke defineret, at du også skulle sætte dig ned og tage en kop kaffe med borgeren (...). Det var måske mere på den hemmelige liste over alle mulige ting, som vi også gjorde (...). Det usynlige arbejde. Det som man selvfølgelig gør, fordi man er et menneske, og fordi man er sammen med andre mennesker, og kan se, at der er et behov. (...) Nu er vi så inde i en anden bevægelse, hvor det [usynlige arbejde] bliver mere formaliseret og legalt.”

- Medarbejder i hjemmeplejens ledelse

New Public Management (NPM) har siden 1980'erne præget velfærdsstatens udformning og dannet ramme om den offentlige sektor og medarbejdernes faglighed. NPM fremhævede effektivisering og standardisering som styringsrationale. På ældreområdet udmøntede det sig bl.a. i Bestiller-Udfører-Modellen, kvalitetsstandarder for ældreplejen og styringssproget 'Fælles sprog', hvorved den ældres tilstand kunne kategoriseres ud fra funktionsevne og forbindes til et ydelseskatalog, som bestemte vedkommendes plejeydelser. Standardiseringen af ydelser blev ligeledes en standardisering af hjemmeplejens arbejde, hvilket betød, at den autonomi, som havde karakteriseret den traditionelle danske hjemmehjælper, reduceredes. Det indsnævrede faglige råderum betød blandt andet, at omsorgsarbejdet trængtes i baggrunden, og at særligt social- og sundhedshjælperens profession og faglige kompetencer blev usynliggjort og mistede værdi (Dahl 2010).

2. Rammer for faglighed

Faglighed mellem New Public Management og samskabelse

Det øgede fokus på samskabelse, som har påvirket det velfærdsstatslige styringsrationale i de senere år, har omdannet rammen om de offentlige ydelser og hjemmeplejens faglighed. Omsorgen er blevet sat tilbage i centrum af hjemmeplejens arbejde og medarbejderne tildeles en højere grad af autonomi i arbejdet. I Ishøj udtrykker denne bevægelse sig bl.a. i skiftet til omsorgspakker, som gør hjemmeplejerens opgaver i den ældre borgers hjem mere fleksibel. Hjemmeplejens medarbejdere har således større fagligt råderum ude i hjemmene, idet de i samarbejde med borgeren aftaler plejens indhold. Samskabelsesrationalet fremhæver den mellem menneskelige del af hjemmeplejens faglighed ved, at dialogen og samarbejdet med borgerne om plejens indhold vigtiggøres og i højere grad overlades til den enkelte medarbejders vurdering. Omsorgsarbejdet og relationsarbejdet, som usynliggjordes med NPM, bliver dermed synliggjort og legitimeret med samskabelse.

2. Rammer for faglighed: Den gode hjemmehjælper – del 1

”Man kan sige, at vi har vores faste arbejdsopgaver, og så er der alt det andet. Det kan godt være at de faste opgaver fylder mest visuelt på vores lister, men det kan være det andet, der er meget mere vigtigt. (...) Vi har tid stående på vores lister, at vi har 20 minutter til en eller anden opgave, men vi er ikke tidstyraner, fordi det kan man ikke være sammen med andre mennesker. Hvis jeg kan se en dag, at der er en, der har brug for noget ekstra, så cutter jeg noget et andet sted (...) Der skal være plads til de ting, dels af hensyn til borgeren, men også for ens egen selvtilfredsstillelse i arbejdet. Hvis man går og siger nej til alle de der ting, så ville man føle, at man ikke gjorde sit arbejde ordentligt”.

- Medarbejder i hjemmeplejen

Med det øgede fokus på samskabelse er det bl.a. kompetencer som relationsarbejde, kommunikation og forståelse, der sættes i centrum af hjemmeplejens arbejde. Der er de opgaver, som kan sættes på lister og i skemaer, og så er der alt det andet arbejde, som kan have en mere social eller personlig karakter, og som i højere grad kræver medarbejdernes faglige og personlige vurderinger og forståelse af borgeren.

2. Rammer for faglighed: Den gode hjemmehjælper – del 1

”(Det handler om) *Fingerspitz Gefühl* ik. Stikke en finger i jorden. Det afhænger af situationen og behovet, og det er ikke altid, at borgeren selv ved, at de har behov for det, så nogle gange lugter vi det: Det er vist meget godt, at vi lige gør det her, og så: Guuud ja, det var sørme rart. (...) Nogle af dem er så selvstyrende, så de kan sagtens spørge, kan du ikke lige være sød at gøre det her, og andre gange kan man selv tilbyde sin hjælp, fordi man kan se, at der er behov for det. Det er et samspil.”

- Medarbejder i hjemmeplejen

Omsorgsarbejdet som passer dårligt ind i tidsskemaer og opgavelister påkalder i stedet den enkelte hjemmehjælper sociale kompetencer og kommunikationsevner i situationerne hjemme hos borgerne. Det betyder samtidig, at fagligheden i høj grad kommer til at bygge på personlige erfaringer og relationer, som er svære at standardisere og overlevere. Det er kompetencer, som er svære at sprogliggøre og definere for medarbejderne, men beskrives som vurderinger og fornemmelser. Det gælder for medarbejderen om at kende borgerne og vide, hvad de har brug for, ved at bruge sin faglige og personlige fornemmelse. Udfordringen bliver så, hvordan den erfaringsbaserede faglighed overdrages til andre, når der ofte kommer flere medarbejdere i det samme hjem, eller når nye medarbejdere skal sættes ind i arbejdet. Det er derfor vigtigt at medarbejderne får og tager sig tid til at erfaringsudveksle omkring borgerne, samt at man får italesat relationsarbejdet som en central arbejdsopgave.

2. Rammer for faglighed: Den gode hjemmehjælper – del 1

Hjemmeplejen tildeles mere autonomi i deres arbejde ude hos borgerne, men dertil kommer også ansvar og initiativpligt. Den gode hjemmehjælper skal kunne tage initiativ til og iværksætte et godt ældreliv sammen med borgere. En nyere kernekompetence hos hjemmeplejens medarbejdere bliver derfor at iværksætte aktiviteter udenfor borgerens hjem, hvor bl.a. frivilliginitiativer skal tænkes ind.

”Jeg [som medarbejder] skal ikke bare gå ud og gøre det, som nogen beder mig om, men jeg går ud og tager noget initiativ og sætter noget i værk. Jeg tager ansvar for, at min borger får brugt sit klippekort [ordning hvor borgeren der modtager hjemmehjælp frit kan vælge hvad hjemmehjælperens tid skal gå til, fx frisørbesøg eller andet], og vi får lavet nogle aktiviteter. De [medarbejderne] indgår i noget, og de ved hvad der foregår. (...) Der ligger rigtig meget initiativpligt der, men vi er ikke i mål overhovedet, det er en bevægelse. (...) Nogle er smadder gode til det her og har gjort det altid, men det har været koblet op på nogle særlige personer, hvor nu skal det være mere en kernekompetence hos dem. Man flytter det fra en personlig kompetence til en kernekompetence set ud fra et fagligt synspunkt.”

- Medarbejder i hjemmeplejens ledelse

Hjemmeplejens medarbejdere i en ældrecafé.

2. Rammer for faglighed: Den gode hjemmehjælper – del 2

Med det øgede kommunale fokus på samskabelse, bliver medarbejdernes evne til at bevæge sig mellem forskellige roller en anden central kompetence. I samskabelsesrationalet tænkes alle samarbejdspartnere som ligeværdige deltagere, hvorfor hierarkiske strukturer søges nedbrudt. I Ishøj har man bl.a. forsøgt at tydeliggøre dette ved, at hjemmeplejens medarbejdere smider deres uniformer, når de indgår i et samskabelsesrum.

”Det er klart, at man har jo en identitet i sin kittel, sådan er det jo. Så man skal også være tryk ved at tage kitlen af og sige, nu er jeg så mig her i det her. (...) Det jeg synes, der sker i de her sammenhænge, når vi arbejder så tæt sammen med frivillige og borgerne om forskellige typer aktiviteter, det er, at så bliver vores rolle og den formelle autoritet jo sat lidt på prøve. Det betyder, at vi skal kunne finde ud af at kunne rumme og være i ikke at have så formel en autoritet. Eller at vi i hvert fald arbejder med, at vores autoritet er en anden end den, vi normalt plejer at identificere os med. (...) Når de smider kitlen så går de ind og ud, fra nogle mere formelle til nogle mere uformelle roller.

- Medarbejder i hjemmeplejens ledelse

2. Rammer for faglighed: Den gode hjemmehjælper – del 2

Medarbejderne skal lære at bevæge sig mellem de forskellige roller, og det bliver en vigtig kompetence at kunne indgå i relationer med forskellige former for autoritet. Når uniformerne smides, kan det udfordre medarbejdernes faglige autoritet, og skabe nye medarbejderroller, som de skal lære at finde sig tilpas i. De manglende titler kan også påvirke medarbejders relationer internt i hjemmehjælperen, hvor klassiske arbejds hierarkier pludselig utydeliggøres.

”Det der er så sjovt ved det, det er, at når man er i sådan en projektgruppe, så er der ikke noget der hedder hjælper og sygeplejerske eller leder. Der er det ressourcepersoner, og der er ikke noget med nogen titel på. Fordi der er vi lige, og det er vi jo i og for sig også i vores dagligdag, men alligevel er der noget. Det er jo ligegyldigt hvad vi gør, så er der noget. Der er det her hierarki, og det er uanset om vi bruger det eller ej. Det er der jo selvfølgelig. Men når vi er der og smider vores uniformer, så er vi lige.”

- Medarbejder i hjemmehjælperen

Hjemmehjælperens medarbejdere til workshop.

2. Rammer for faglighed: Opsummering

I arbejdet med samskabelse skabes der nogle nye rammer for faglighed. I hjemmeplejen bliver omsorgsarbejdet synligt og fremhævet som centralt igen, efter at have eksisteret under radaren under new public management. Dette indebærer også kompetencerne til at indgå i relationer og kunne foretage løbende rolleskift. Vi har i analysen fokuseret på hjemmeplejen, men de kompetencer, som vi fremhæver som centrale for omsorgsarbejdet i netværkskommunen, gælder også for andre fagligheder

3. Rammer for frivillighed

Ishøj Kommune

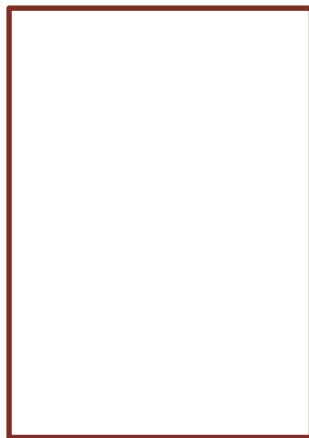

3. Rammer for frivillighed: Samarbejdsmodeller

I Ishøj Kommune blev det tydeligt, at der indenfor kommunens forvaltninger findes forskellige kommunale kulturer og forskellige rammer for samarbejdet med civilsamfundet. Det store samfundsfokus på frivillighed og inddragelse af frivillige i det kommunale arbejde har betydet, at flere forskellige forvaltninger kalder på civilsamfundets deltagelse på samme tid. Denne udvikling mærkes f.eks. i Kultur og Fritidsforvaltningen og Ældre og Rehabilitering i Ishøj Kommune, hvor relationen mellem kommunen og civilsamfundet fungerer på forskellig vis.

Rammen om samarbejdet mellem Kultur og Fritidsforvaltningen og civilsamfundet er illustreret i samarbejdsmodel 1. Kommunen og foreningerne forstås som adskilte enheder, der understøtter og opbygger hinanden gennem klare grænser og procedurer. Det gode samarbejde er betinget af, at foreningen formår at gøre sig selv til enhed indenfor kommunens rammesætning, og at kommunen til gengæld anerkender foreningens autonomi. Formålet med dette samarbejde er dermed at understøtte en velfungerende og selvstændig foreningskultur. Denne ramme om samarbejdet kalder på frivillighed

Samarbejdsmodel 1: Frivillighed

Kommune

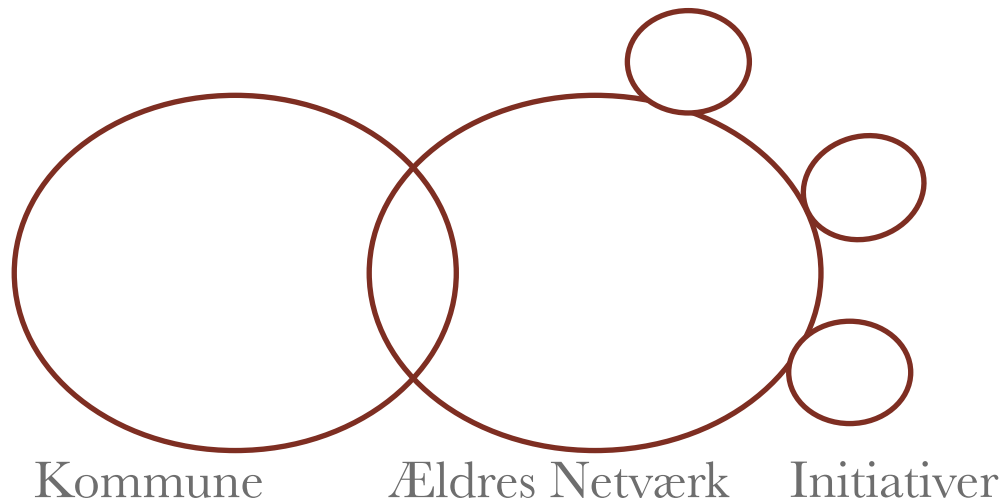
Forening

3. Rammer for frivillighed: Samarbejdsmodeller

I Ældre og Rehabilitering er rammen om samarbejdet med civilsamfundet en anden – se samarbejdsmodel 2. Samarbejdet er placeret i platformen Ældres Netværk, som er forbundet til, men ikke indgår som en direkte del, af forvaltningen. Ældres Netværk er et samarbejde mellem kommunale medarbejdere, foreningsrepræsentanter og borgere, og denne platform er forbundet til en række forskellige initiativer i Ishøj. Det gode samarbejde i denne model er betinget af, at de involverede parter kan bryde med de traditionelle samarbejdsstrukturer, gentænke rollefordelinger og mødes i et fælles og ligebyrdigt samarbejdsrum. Denne ramme om samarbejdet kalder på deltagelse.

Samarbejdsmodel 2: Deltagelse

3. Rammer for frivillighed: Forskellige former for frivillighed

I samarbejdsmodel 1 er det en nødvendighed, at de frivillige kan varetage ansvaret for foreningens opretholdelse. Der er derfor nødt til at være nogen, som kan ordne f.eks. regnskab, sekretærarbejde og politisk kontakt. Erfaringer med områderne er vigtige og efterspurgt i f.eks. Ældre i Bevægelse, og det er typisk mennesker, som i kraft af deres tidligere arbejdsliv, allerede besidder disse kompetencer, som indsluses i bestyrelsesposterne. Engagementet i det frivillige arbejde bygger i høj grad på ansvarlighed og forpligtelse overfor enhedens opretholdelse – f.eks., at man tager sin tørn for fællesskabet.

”Jeg har været vant til at tage referater, fordi jeg har været sekretær (...). Så tænkte jeg, nå ja, det kan jeg da godt, for jeg er jo vant til det. (...) Da den anden sekretær holdt op, så sagde jeg, nå ja, jeg kan da godt overtage. (...) En eller anden skal jo lave det ik’. Og hvis man har været vant til det, så kan man lige så godt fortsætte, i stedet for at der er nogen, der siger, ej det har jeg aldrig prøvet”.

- Frivillig i Ældre i bevægelse

3. Rammer for frivillighed: Forskellige former for frivillighed

I samarbejdsmodel 2 baserer engagementet sig overvejende på interesser. Med denne type ramme ønsker kommunen at skabe plads til, at de frivillige kan gøre det, de er gode til og synes er sjovt. De kommunale medarbejdere har derfor varetaget en række ”kedelige” opgaver såsom regnskab og rengøring, men det er ikke sikkert, at der på sigt er økonomiske midler til, at disse opgaver kan ligge hos det kommunale personale. Udfordringen bliver så at finde frivillige, som også synes, at ”det kedelige” er sjovt.

”Grunden til, at Ishøj kommune kører rundt sådan her, det er jo, at man understøtter de frivillige, så de laver det, de frivillige er gode til. Og det der med at lave regnskab og rydde op og vaske gulv og alt det der, når det sjove er overstået – det er jo det, man dør på så mange andre steder – og det gør vi jo så ikke her.”

- Frivillig i Ældres Netværk

De forskellige kommunale rammer fordrer nogle særlige typer frivillige, og tildeler de frivillige ansvar og råderum på forskellige måder, hvilket vil sige, at der kaldes på forskellige former for ideelle frivillige. Denne forskel er i sig selv ikke et problem, men kan skabe problemer i forhold til forventningsafstemning frivillig og kommune imellem, da de fleste borgere ser kommunen som én, og dermed ikke kender til de forskellige samarbejdsmodeller. De forskellige samarbejdsmodeller kan ligeledes være en udfordring i forhold til samarbejde mellem forvaltningerne.

3. Rammer for frivillighed: Udmatning af frivillige kræfter

”Altså, der sidder jo mange gode folk oppe på rådhuset, men det er jo ikke altid, at de kommunikerer på tværs. Og så kan de lige pludselig sidde med nogle projekter, der tangerer meget, og så bliver man inviteret til ét (arrangement), og så i næste uge er det derovre. Og så tænker man hov, det er jo næsten det samme, har I ikke snakket sammen deroppe? Og det er jo også vigtigt, at man i kommunen kommunikerer på tværs, så man ikke irriterer foreninger ved at sige, jamen var det ikke det samme, vi hørte i sidste uge? Og det eneste I egentlig vil have, det er nogle ekstra hænder til at hjælpe jer med frivillige. Der er det jo også vigtigt, at man kommunikerer på rådhuset, så man ikke trækker for meget på foreninger eller irriterer foreninger ved at invitere til nogle møder, der måske egentlig har det samme indhold.”

- Frivillig i Ældre i Bevægelse

Når forskellige forvaltninger indenfor kommunen kalder på de frivillige på samme tid, kan der være fare for, at de frivillige kræfter udmattes. Det kan være svært for foreningerne at skelne mellem de forskellige henvendelser, hvilket kan fremstå som manglende koordinering og kommunikation internt i kommunen. Det kan desuden være svært for de frivillige foreninger at se, hvad de får ud af at samarbejde med kommunen. Her er det vigtigt at det tydeliggøres hvad foreningernes udbytte er, så det ikke fremstår som om, de kun skal bidrage med ”frivillige hænder”.

3. Rammer for frivillighed: Udmatning af frivillige kræfter

“De (kommunen) har sagt, at de skal passe på, at de ikke bare ringer til mig, hver gang der er et eller andet (...). Det holder ikke.”

I: Har du også sagt det selv til dem?

“Ja, lidt. Nu passer vi lidt på. Familien synes jo. Morfar løber altid til møder, og hvis han ikke er til møder, så laver han (frivilligt arbejde), og når han så kommer hjem, så sidder han bare i stolen og sover. Min søn sagde her for 14 dage siden, far du gik fra 37 timer på arbejde, til 37 timer med overtid uden løn. Kan du selv se, hvad sker der her? Var det så ikke bedre at være blevet det andet sted, hvis du knokler lige så meget nu, så kunne du jo lige så godt være blevet der og få penge for det. Men nu kan jeg jo sige nej, når jeg vil - hvis jeg altså kan finde ud af det - og det jeg vælger til, det er det jeg synes er sjovt. At se de glade mennesker, det er jo lykken. Du bliver belønnet med det samme.”

- Frivillig i Ældres Netværk

Som den frivilliges citat illustrerer, er der et stort engagement hos en gruppe frivillige. Denne gruppe får meget ud af deres frivillige arbejde, såsom en ny identitet som pensionist, en følelse af at give noget til lokalsamfundet, at skabe glæde hos andre samt fællesskab. Men disse glæder er i fare for at blive glemt, når opgaverne bliver for mange og for hårde. Der foreligger en opgave omkring at få tydeliggjort glæden ved det frivillige arbejde og at få bredt ansvaret for initiativerne ud til en større gruppe af borgere.

3. Rammer for frivillighed: En flydende frivillighed

De forskellige samarbejdsmodeller kan potentielt tale til meget forskellige borgere. Hvor borgerne engageret i samarbejdsmodel 1 ofte består af folk, der tager del i foreningslivet og har en historik for dette, muliggør samarbejdsmodel 2 et engagement fra en anden type borgere. Disse er ikke nødvendigvis aktive i foreningslivet, men engagerer sig fortløbende i de initiativer, de interesserer sig for. Dette skaber en mere flydende form for frivillighed, som muligvis kan brede sig ud til mennesker med færre ressourcer end de klassiske frivillige, men dette potentiale synes endnu ikke at være opfyldt. Hvis denne kode kan knækkes, er der en enorm gruppe af frivillige kræfter med stort potentiale for de lokale fællesskaber.

Frivillige laver mad til Ældrecaféerne

3. Rammer for frivillighed: Opsummering

Rammerne for frivillighed ændrer sig også grundlæggende med det forøgede fokus på samskabelse, men den nye frivillighed synes godt at kunne sameksistere med en mere klassisk form for frivillighed på tværs af forvaltninger. Frivilligheden bliver mere flydende og de aktive engagerer sig i en strøm af initiativer. De forpligter sig ofte meget, og der er en risiko for at udmatte de mest aktive. Samtidig er der også en mulighed for at engagere borgere med andre kompetencer end de klassiske foreningsfrivillige, der er forpligtet på regnskaber, referater, bestyrelse, etc.

4. Kontinuitet

Ishøj Kommune

4. Kontinuitet: Midlertidighed som vilkår

I samskabelsesinitiativerne i Ishøj Kommune er midlertidighed et vilkår, fordi nye aktiviteter og initiativer finansieres af projektmidler fra diverse udbudte puljer. Den økonomiske ramme om initiativerne er dermed tidsbegrænset. Det betyder, at nye aktiviteter må bæres videre på andre måder, når projektmidlerne slipper op, og dette hviler i høj grad på de frivilliges og civilsamfundets engagement. Midlertidigheden skaber nogle udfordringer både for kommunale medarbejdere, civilsamfund og borgere.

I hjemmeplejen er det bl.a. en udfordring, at flowet af puljemidler skaber en følelse af opbrud, fordi nye ideer, trænger igangværende initiativer i baggrunden.

”Jeg tror, vi bliver bombarderet med nye forslag til, hvad vi nu skal finde på og gøre, og så det der allerede er i gang, det bliver så skubbet lidt væk, fordi nu skal vi bruge vores tid på det her. (...) Og alle ideerne er gode, vi kan bruge det hele til noget, men hvornår skal vi gøre det?”

- Medarbejder i hjemmeplejen

F.eks. Ældrecafeerne som betragtes som et forholdsvist veletableret initiativ under Ældres Netværk opleves af nogle medarbejdere i hjemmeplejen, som en stabil aktivitet, der gik i opbrud, da projektperioden hørte op og aktiviteten skulle fortsætte selv.

4. Kontinuitet: Midlertidighed som vilkår

”Jeg tror, at Solstrålen blev banket op og var virkelig en succes, men så er de ansvarlige gået videre, og så efterhånden har der været nogle ting, der har manglet, og så har man ikke rigtig hørt efter, fordi man har haft for travlt med at banke noget nyt op. (...) Så er der blevet banket to nye cafeer op på bekostning af den mest succesfulde af dem. (...) Man havde lidt for travlt med at gå videre med prestigen.”

”Jeg synes også, det var mere os, der havde mere styr på, hvem der skulle derved i starten. Det var os, der bestemte, hvem det var der skulle derved og hvem, der havde behov for det og differentierede det. Og ja, så gled det ud.”

- Medarbejdere i hjemmeplejen

Musik og spising i Café Solstrålen

4. Kontinuitet: Midlertidighed som vilkår

I hjemmeplejen opleves det ligeledes som en udfordring for omsorgsarbejdet, at det kan være svært for frivillige kræfter at udgøre den kontinuitet og tryghed i de ældre borgeres liv, som de ældre borgere har behov for.

”Et udsagn jeg har hørt fra frivillige er, at det kan være svært at skulle comitte sig hver gang til noget. Skal jeg være din besøgsven altid agtigt? Ja, det var det så meningen, at du skal. Det der med at få kontinuiteten i tingene, det kan godt være vanskeligt, fordi frivillige jo også har et liv fuld af andre typer aktiviteter. Så der er noget med den der relationsopbygning, som bliver sat på prøve i det her frivillige arbejde. (...) På den anden side, så kan man sige, at når der så knyttes nogle bånd måske mellem frivillige og borgere, så bliver de jo på mange måder også rigtig stærke. Så opstår der jo noget i den relation, som måske ikke kunne opstå imellem borgere og os.”

- Medarbejder i hjemmeplejens ledelse

I hjemmeplejen har der derfor været stort fokus på kontinuitet og rollefordelingen mellem medarbejdere og frivillige. Gennem samskabelsesaktiviteterne er det blevet tydeligt for hjemmeplejen, at de repræsenterer en særlig tryghed og stabilitet i særligt de sårbare borgeres liv, som det kan være svært for frivillige at overtage. Den erfaringsbaserede faglighed har en særlig værdi, som ikke kan erstattes af frivillige kræfter. Udfordringen er at klargøre, hvilke andre typer roller og relationer de frivillige kræfter så kan supplere med.

4. Kontinuitet: Sårbare borgere og kontinuitet

”Hvis det skal fungere videre bagefter på frivillig basis, så er det altså ikke det store man kan udrette. Også fordi os, der har den demensramte, vi har altså ikke det store overskud. Den er lidt svær. Kommunen vil nok spytte lidt i kassen, men jeg tror ikke, det er det store.”

- Pårørende i Netværk for pårørende til demente i egen bolig

Det kan også være en udfordring at skabe kontinuitet i initiativer, som skabes for og af sårbare borgergrupper. I Ishøj etableres der bl.a. støttegrupper for mennesker, som har en eller anden bestemt belastning i deres liv, gennem ansøgte puljemidler. I efteråret 2016 startede f.eks. et nyt netværk for pårørende til demente i egen bolig. Udfordringen for denne aktivitet er, hvordan den skal bæres videre, når projektmidlerne slipper op. De pårørende, som sidder i projektets arbejdsgruppe vil have svært ved at føre det videre selv.

Selvom de pårørende i arbejdsgruppen er mennesker, som tidligere i livet har lavet frivilligt arbejde, er de nu meget begrænsede på tid og overskud, fordi deres liv er så tæt forbundet til deres demente ægtefælle. Initiativets kontinuitet er derfor udfordret på grund af den bærende gruppes sårbarhed.

”Det [frivillige arbejde] er hårdt, det er ikke bare lige - det tager meget tid. (...) Jeg vil helst ikke binde mig til noget, for jeg ved ikke hvad livet bringer. Og da jeg har været med i alle sådan nogle [frivillige] ting, så synes jeg, at jeg har gjort det, jeg godt kan. Fordi hvis jeg nu vidste, at [min ægtefælle] stod stille i et par år eller noget, så gjorde det jo ikke noget, at jeg bandt mig til noget. Men det kan jeg jo ikke vide, fordi lige nu er det faktisk fra den ene dag til den anden, at det kan ændre sig. (...) Jeg vil ikke binde mig til noget, hvor jeg er for meget væk.”

- Pårørende i Netværk for pårørende til demente i egen bolig

4. Kontinuitet

Kontinuitet igennem Tordenskjolds soldater

Som tidligere beskrevet er det ofte den samme gruppe borgere der involveres i de nye initiativer. Disse enkelte borgere – ofte kaldet Tordenskjolds soldater – går igen i mange forskellige typer aktiviteter under Ældres Netværk, og skaber dermed en kontinuitet i mellem initiativerne. Det er dog en sårbar kontinuitet, da der hele tiden er fare for, at de meget aktive kræfter udmattes. Man skal derfor forsøge at værne om Tordenskjolds soldater, men der er samtidig en stor styrke i at de engagerer sig i forskellige initiativer. Tordenskjolds soldater binder således aktiviteterne sammen over tid i samarbejde med kommunen på trods af de midlertidige vilkår. De fungerer som bindeled mellem caféer, Cykling uden Alder, Seniorværkstedet, Netværk for pårørende til demente i egen bolig, etc.

Det er derfor en balancegang mellem at engagere en større gruppe af borgere for ikke at udmatte Tordenskjolds soldater, og samtidig anerkende vigtigheden af, at der er en gruppe af frivillige, der ikke blot engagerer sig i et initiativ, men altid stiller op. Vigtigheden af Tordenskjolds soldater er således mere end mængden af kræfter de ligger i initiativerne, idet de aktivt bruger deres erfaringer fra tidligere engagementer, har et stærkt netværk til kommune og civilsamfund, har en tillært autoritet, kender beslutningsgangene og skaber genkendelighed på tværs af initiativerne for borgerne.

I kommunens bestræbelser på at skabe varighed og stabile initiativer er Tordenskjolds soldater således helt centrale. Samtidig er det vigtigt at acceptere, at midlertidige initiativer, der ikke bæres videre efter at projektmidlerne er løbet ud, ikke nødvendigvis er fiaskoer. De oplevelser, forbindelser og møder, som de har skabt, er en værdi i sig selv, som sagtens kan skabe grobund for nye møder og initiativer, også uden kommunens indblanding eller viden.

4. Kontinuitet

Opsummering

Den flydende frivillighed er essentiel når initiativerne på området oftest beror på projektmidler, og midlertidighed dermed er et vilkår. Denne midlertidighed kan være svær at navigere i, og det er her vigtigt at fremhæve, at initiativer godt kan være en succes, selvom de har været midlertidige. For nogle, både medarbejdere, borgere og frivillige er midlertidigheden svær at navigere i, og her indtager Tordenskjolds soldater en central rolle, idet deres flydende frivillighed skaber kontinuitet imellem de mange initiativer, de engagerer sig i. En udfordring ift. dette er at engagere udsatte borgergrupper, da de ofte ikke har overskud til at engagere sig på tværs af initiativer.

5. Borgerinddragelse

Ishøj Kommune

5. Borgerinddragelse: Behovsafdækning vs samskabelse

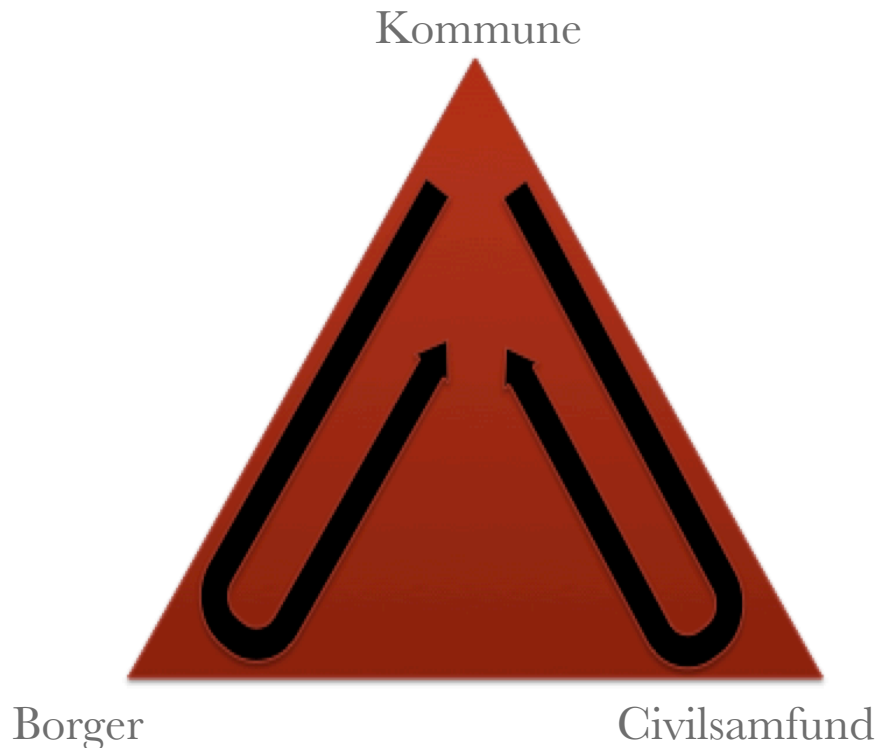
Som en forløber til samskabelse som styringsrationale har Danmark været et førende land inden for borgerinddragende processer, og Danmark har i det hele taget profileret sig på brugerinvolverende processer og metoder. Med samskabelse forandres måden at skabe borgerinddragelse på, idet det forudsættes, at borgerne og civilsamfundet er aktivt samskabende. Hvor man med borgerinddragelse således har brugt mange midler på kvantitative og kvalitative behovsafdækninger, for derigennem at kunne igangsætte initiativer ud fra borgernes behov, gør samskabelse umiddelbart denne form for inddragelse overflødig. I bevægelsen mod samskabelse som arbejdsmetode, har man således flyttet sig væk fra inddragelse *af* borgere til ligeværdig samskabelse *med* borgere.

Denne bevægelse indebærer dog nogle problemer, som man som kommunal myndighed må være opmærksom på. For det første er der risiko for at man bliver blind for den autoritet, der er i at være myndighed. Ofte kan samskabelsen foregå problemfrit og uden tydelige hierarkier, men hierarkiet er stadig til stede, selvom det ofte er usynligt. Det er fx ofte kommunen der søsætter initiativerne, sidder på pengene (selvom det besluttes i fællesskab, hvad de skal bruges til) og udstikker de overordnede rammer. Ligeledes er mange borgere igennem andre kontakter med kommunen omkring økonomi og administration, hvor magtrelationen er mere tydelig. For det andet er det kun én gruppe af borgere – ofte udvalgt af kommunen ud fra tidligere kendskab – som er med til at samskabe. De behov, som denne gruppe giver udtryk for, og de ideer, de er med til at søsætte, er ikke altid udtryk for et bredere behov blandt borgerne. Dette opvejes delvist af medarbejdernes erfaringer med borgernes behov, som ofte i samspil med borgernes ideer kvalificerer initiativerne. Men der er også fare for, at de ideer, der omsættes til praksis, ikke altid bunder i et bredt behov blandt kommunens borgere.

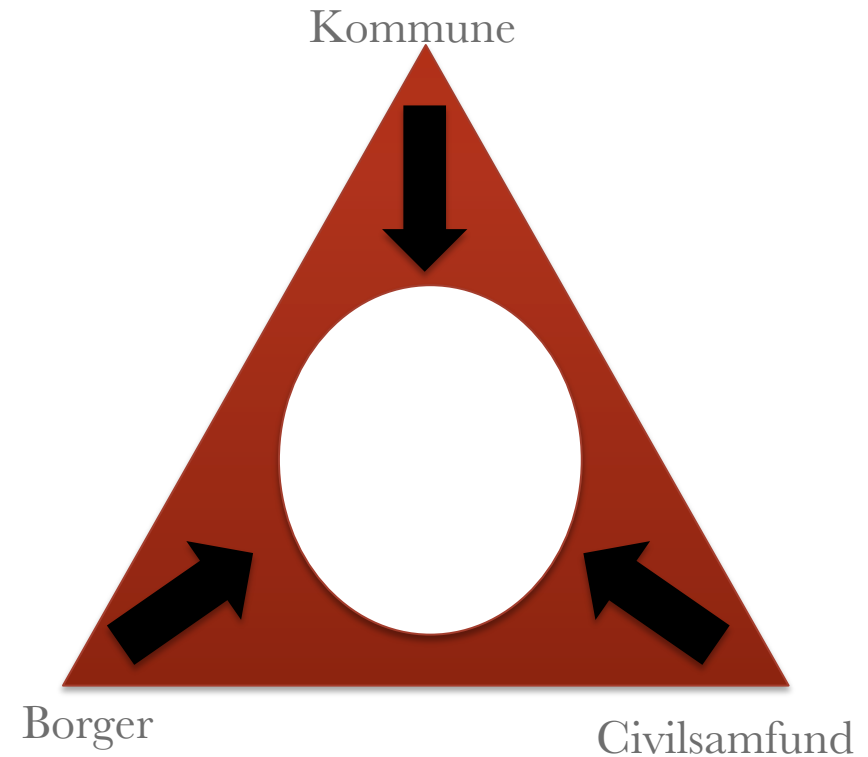

5. Borgerinddragelse: Behovsafdækning vs samskabelse

Behovsafdækning igennem borgerinddragelse

Samskabelse af et fælles projekt

5. Borgerinddragelse

De aktives stemmer

”Vi inviterede jo Keld med og han var meget positiv overfor det. Jeg tror faktisk, at han har nydt det der ekstra opmærksomhed, og han har levet højt på den bølge. Det er så jo kun en borger, der fik den fornøjelse.”

- Medarbejder i hjemmeplejen

De behov som repræsenteres i samskabelsesaktiviteterne, risikerer således enten at komme til at bero på enkelte menneskers udsagn eller på netværkspersoner, som har mange relationer, og dermed skønnes at kunne tale på vegne af en gruppe. Det indsnævrer antallet af mennesker, som får indflydelse på de samskabte initiativer.

”Jeg er sikker på, at der nok kan komme noget godt ud af det. Og hvis der er nogen, der gider stå for det, så synes jeg også, at det der nogen snakkede om, mandemad, kunne være en god ide, så kunne mændene være alene engang i mellem og damerne er inde ved siden af. Det kunne være en god ide. Der var bare ikke rigtig nogen, der havde lyst til at arbejde videre med det. Det kan jo være det kommer, men det er der problemet er. (...) Det er jo ikke muligt, hvis der ikke er nogen, der vil, for [de kommunale medarbejdere] kan jo ikke stå med det alene (...).”

- Pårørende

5. Borgerinddragelse: Fortløbende eksperimentering

”Du kan jo ikke være lige så meget med til at bestemme, hvad der skal ske, hvis jeg ikke ved, at du eksisterer. Jeg kan snakke med Ole, fordi han er der. Og så kan jeg målrette noget, så han synes, at det er fantastisk. Men jeg kan ikke gøre det samme for Peter derhenne, fordi jeg aner ikke, at han er der. Men målet er, at Peter ved, at jeg er der, og Peter så kan sige, det kunne være rigtig fint, hvis vi kunne det her eller det her.”

- Kommunal medarbejder

Projekternes hurtigt opståede karakter udfordrer behovsafdækningen, da der ofte ikke er tid til at rulle det store undersøgelsesapparat ud, forud for projektansøgninger eller når projektmidler hentes hjem. Dette er således en stor udfordring i den statslige ramme for samskabelsesprojekter. Denne udfordring håndteres delvist ved f.eks., at eksperimenterer med de nystartede initiativer i opstarten, og ved at have en fortløbende dialog omkring videreudviklingen af initiativerne. Borgerinddragelsen foregår således ofte efter, at initiativerne er sat i gang, og ved fortløbende justering, som de deltagende borgere så kan evaluere på.

Workshop i Resonansforløbet, hvor en borger foreslår aktiviteter om aftenen, såsom f.eks. en middag. Det er borgerens idé, men der opstår hurtigt et stærkt netværk omkring ideen, og der arrangeres et eksperiment efter den. Eksperimentet fungerer således som en slags behovsafdækning. Eksperimentet var en succes, og spørgsmålet er så, om ideen skal blive en engangsforestilling eller en varig aktivitet.

5. Borgerinddragelse

Opsummering

Måden man inddrager borgerne på forandrer sig med samskabelse og projektarbejdsformens midlertidighed. De mange projektansøgninger og tidsafgrænsede bevillinger skaber udfordringer for borgerinddragelsen. Samtidig er ideen med samskabelse jo netop, at man skaber sammen med borgerne, og at borgerne derfor allerede er inddraget. Risikoen ved dette er, at det kun er de aktives stemmer der høres, men dette håndteres ved fortløbende evaluering og eksperimentering, hvor man indsamler borgernes feedback mens initiativerne kører.

Opsummering

Opsummering

Vi har i undersøgelsen 'Brudflader og samspil på ældreområdet' i samarbejde mellem Ældre & Rehabilitering, Ishøj Kommune og CESA, Københavns Universitet fokuseret på de forandringer, der opstår, når kommunen fokuserer på samskabelse. Vi har arbejdet ud fra den overordnede ramme, at kommunen, borgerne og civilsamfundet er i et afhængighedsforhold og forandrer sig relationelt til hinanden. Når kommunen således fokuserer på samskabelse, ændrer det også ved måden at være borger og civilsamfund på. Ud fra denne ramme har vi arbejdet med Ishøj Kommune som en *netværkskommune*, der er dybt forankret i civilsamfundet. En del af kommunens arbejde bliver at udvikle det eksisterende personlige kendskab mellem kommune og frivillige, samt være facilitator for møder imellem borgere. Igennem en række initiativer breder kommunens arbejde sig udover forvaltningen, institutionerne og borgernes hjem, og ud på gader og stræder i bestræbelsen på at skabe gode og værdige ældreliv.

Dette skaber nogle nye *rammer for faglighed og frivillighed*. I hjemmeplejen bliver omsorgsarbejdet synligt og fremhævet som centralt igen, efter at have eksisteret under radaren under new public management. Dette indebærer også kompetencerne til at indgå i relationer og kunne foretage løbende rolleskift. Vi har i analysen fokuseret på hjemmeplejen, men de kompetencer, som vi fremhæver som centrale for omsorgsarbejdet i netværkskommunen, gælder også for andre fagligheder. For frivillighedens vedkommende ændrer denne sig også grundlæggende med samskabelse, men den nye frivillighed synes godt at kunne sameksistere med en mere klassisk form for frivillighed på tværs af forvaltninger. Frivilligheden bliver mere flydende og de aktive engagerer sig i en strøm af initiativer. De forpligter sig ofte meget, og der er en risiko for at udmatte de mest aktive. Samtidig er der også en mulighed for at engagere borgere med andre kompetencer end de klassiske foreningsfrivillige, der er forpligtet på regnskaber, referater, bestyrelse, etc.

Den flydende frivillighed er essentiel når initiativerne på området oftest beror på projektmidler, og midlertidighed dermed er et vilkår. Denne midlertidighed kan være svær at navigere i, og det er her vigtigt at fremhæve, at initiativer godt kan være en succes, selvom de har været midlertidige. For nogle, både medarbejdere, borgere og frivillige er midlertidigheden svær at navigere i, og her indtager Tordenskjolds soldater en central rolle, idet deres flydende frivillighed skaber *kontinuitet* imellem de mange initiativer, de engagerer sig i. En udfordring ift. dette er at engagere udsatte borgergrupper, da de ofte ikke har overskud til at engagere sig på tværs af initiativer. Desuden forandres måden man *borgerinddrager* på med samskabelse og midlertidigheden. De mange projektansøgninger og tidsafgrænsede bevillinger skaber udfordringer for borgerinddragelsen. Samtidig er ideen med samskabelse jo netop, at man skaber sammen med borgerne, og at borgerne derfor allerede er inddraget. Risikoen ved dette er, at det kun er de aktives stemmer der høres, men dette håndteres ved fortløbende evaluering, hvor man indsamler borgernes feedback mens initiativerne kører.

Om os og samarbejdet mellem Ishøj Kommune og CESA

Copenhagen Centre for Health Research in the Humanities (CoRe)

CoRe er et forskningscenter, der udgør rammen om en række tværfaglige projekter - der alle forsker i sundhedsopfattelser og -praksisser i hverdagen.

Centerets forskere er specialister i:

- Aldring og alderdom
- Mad og fødevarer
- Livsstil, livsstilsinterventioner og livsstilssygdomme

På centeret arbejder vi med en lang række metoder. Herunder etnografisk feltarbejde, kvalitative interview, eksplorative workshops, dokumentstudier, mundtlig historie, visuel antropologi, spørgeskemaer, surveys og databaser. Vi har ekspertise inden for stakeholder- og brugerinvolvering, og stor erfaring med tværfagligt samarbejde og interdisciplinært projektdesign. Vi samarbejder med en række offentlige og private interessenter fra blandt andet fødevarerindustrien og flere danske kommuner, og deltager i nationale og internationale netværk inden for aldring, kost og fødevarer, livsstil, fedme og fysisk aktivitet.

Centeret er ledet af Lektor Astrid Pernille Jespersen, kontakt: apj@hum.ku.dk.
Man kan læse mere om CoRe på core.ku.dk.

Center for Sund Aldring (CESA)

CESA er finansieret af Nordea-fonden og forsker i, hvordan flere mennesker kan få et sundt liv og en sund alderdom. Tilgangen til forskningen er tværfaglig, og centret forsker i aldring og aldringsprocesser fra celle til samfund. Forskningen skal give viden, som kan danne grundlag for nye tiltag for forebyggelse og sundhedsfremme til gavn for den enkelte, familien og samfundets sundhedsøkonomi.

Forskningen i CESA er organiseret i tre temaer:

- Sundhedsfremmende innovationer i lokalsamfundet
- Aldringsprocesser gennem livsforløbet
- Energiniveauer hos mennesker

Om os og samarbejdet mellem Ishøj Kommune og CESA

I temaet ”Sundhedsfremmende innovationer i lokalsamfund” arbejder et tværfagligt team af historiske, etnologiske og antropologiske forskere sammen med kommunerne Ishøj, Vordingborg og København om at undersøge, hvordan offentlige, private og civile aktører i lokalsamfundet bedst kan tilrettelægge sociale og sundhedsfremmende tilbud til ældre borgere. Samarbejdet mellem CESA og Ishøj Kommune har siden 2014 resulteret i en række undersøgelser af ældrelivet i Ishøj Kommune, som fortsat er under udvikling. I de kommende år kan disse undersøgelser bruges som værktøjer i arbejdet i Ældre og Rehabilitering. Desuden har undersøgelserne skabt en fortløbende dialog mellem forskere og medarbejdere i kommunen, som har bidraget til gensidig vidensdeling, blandt andet igennem det etnografiske feltarbejde og halvårslige seminarer på Københavns Universitet.

Temaet er ledet af lektor Astrid Jespersen, kontakt: apj@hum.ku.dk.

Man kan læse mere om CESA på sundaldring.ku.dk.

Cammilla Bundgård Toft

Cand.mag. i etnologi med speciale i aldring, måltidspraksisser og sociale fællesskaber. Ansat som videnskabelig assistent og projektkoordinator i CoRe/CESA. Cammilla har tidligere været studentermedarbejder i CoRe, og i den forbindelse bl.a. Været med til at udføre projektet ”Appetit på maden: En kvalitativ undersøgelse af hjemmeboende ældres appetit” i samarbejde med Københavns Kommune.

Aske Juul Lassen

Ph.d. i etnologi og aldringsstudier fra SAXO-Instituttet og CESA, Københavns Universitet. Ansat som post doc i CoRe og involveret i en række forskningsprojekter om aktiv aldring i hverdagsliv og kommuner, samt i innovationsprojektet i CALM, der modvirker aldersrelateret muskeltab igennem måltids- og motionspraksisser. Redaktør af Tidsskriftet Gerontologi og medlem af tænketanken Den nye 3. alder.

Astrid Jespersen

Ph.d. og lektor i etnologi ved SAXO-instituttet, Københavns Universitet. Leder af CoRe, samt PI på projektet CALM og temaleder i CESA. Astrids primære forskningsinteresser og aktiviteter angår opfattelser af og praksisser vedr. sygdom, sundhed og ’det gode liv’ set fra et hverdagsperspektiv. Det inkluderer studier af aldringsprocesser, livsstil såsom kost og fysisk aktivitet, og sundhedsinterventioner i hverdagen mm.

Ishøj Kommune

